

שלום עליכם

נחת פון קינדער (מאָנאַלאָג)

קיין נגיד, הערט איר, בין איך ניט. ווייט פון א נגיד. גארנישט. א בעל-הבית מיט א דירה אן אייגענע. כאַטש וואָס האָט מען, משטיינס געזאָגט, ביי אונדז פון א דירה? מכות! – נאָר נחת פון קינדער, קאָן איך מיך באַרימען, האָב איך, ברוך-השם, מער פֿונעם גרעסטן גביר אין פּתּרילעווקע! ביי מיר, הערט איר, אַז עס קומט אַ יום-טובֿ און עס קומען זיך צונויף אַלע קינדער, קיין עין-הרע, זין און טעכטער, שניר און איידעמס מיט אַלע אייניקלעך – ווער איז צו מיר גלייך?

למשל, נעמט פורים צו דער סעודה.

וואָס פֿאַר אַ טעם, פֿרעג איך אייך, האָט אַ סעודה, אַז מע זעצט זיך צום טיש איינער אַליין מיטן ווייב און מע עסט?

נו, שטעלט אייך פֿאַר, אַז איך האָב שוין אַפּגעגעסן די פֿיש מיט דער יוד, לאַקשן, צימעס, דאָס, יענץ – נו וואָס? בלאַטע שבּבלאַטע! אַ פֿערד, להבדיל, עסט אויך. אַ מענטש איז דאָך אַבער נישט קיין פֿערד. ובפֿרט אַ ייד. ובפֿרט יום-טובֿ. ובפֿרט אַזאַ יום-טובֿ, ווי פורים צו דער סעודה!

קודם כל – די קינדער, קיין עין-הרע.

אַכט האָב איך, זאָלן געזונט זיין, אַלע אויסגעגעבענע. (געווען צוועלף – פֿיר זענען, די צו לענגערע יאָר, אַוועקגעאַנגען). האַלב זענען זין, האַלב זענען טעכטער; פֿיר איידעמס און פֿיר שניר; האָט איר שוין, קיין עין-הרע, אַ קיימא-לן פֿון זעכצן.

היינט, אייניקלעך, לעבן זאלן זיי!

נישט צו פֿאַרזינדיקן. וואָרום אַלע טעכטער און אַלע שניר
קינדלען, אַלע יאָר; ביי וועמען ס'איז פֿאַראַן עלף, ביי וועמען ניין,
– ביי וועמען זיבן. קיין עקרות, אַזעלכע, הייסט דאָס, וואָס זאַלן
חלילה נישט האָבן גאָר נישט, איז ביי מיר נישט פֿאַראַן.

נאָר מיט איין זון, מיטן מיטלסטן, האָב איך געהאַט אַ ביסל צו
טאָן: מײַן שנור האָט אַ צײַט קיין קינדער נישט געהאַט. נישטאַ
און נישטאַ – און גענוג!

האַט זיך אָנגעהויבן אַ סדרה: דאָקטוירים, דער רבי, להבדיל דער
טאָטער – עס העלפֿט נישט.

קינצור-הדבר, ס'איז געבליבן – גטן זיך.

מילא, גטן זיך – גטן זיך. ס'איז געקומען צו גטן זיך – ווער?
וואָס? זי וויל ניט!

וואָס הייסט, זי וויל ניט? זי האָט אים, זאָגט זי, ליב. טפּש איינער!
וואָס הערסטט דו זי, זאָג איך, וואָס זי האָט דיך ליב? זאָגט ער:
„איך האָב זי אויך ליב.“ וואָס זאָגט איר אויף דעם חכם? איך זאָג
אים „קינדער“ – זאָגט ער „ליב“! – וואָס זאָגט איר אויף אַזאַ
לעקיש?

קינצור-הדבר, זיי האָבן זיך נישט געגט. און גאָט האָט געהאַלפֿן –
שוין אַ יאָר זעקס, אַז זי האָט אָנגעהויבן צו קינדלען, קינדלט זי
וואָס אַ יאָר, וואָס אַ יאָר; שיט מיר אַפּ מיט אייניקלעך!

איר זאַלט זען ביי מיר אייניקלעך – אַלע געראַטענע. איינס
שענער פֿונעם אַנדערן, אין זייערע פנימער נישט אַרײַנצוקוקן!
איך זאָג אייך – אַנטיקלעך!

היינט ווי אַזוי לערנען זיי! טאָמער ווילט איר אַ בלאַט גמרא – איז
אַ בלאַט גמרא אויסווייניק פֿון חומש מיט רש"י, מיט תנ"ך,

מיט דקדוק, מיט די אלע איבעריקע היינטיקע שאַלעמויזן שמועסט מען ניט. זייער ליינען און זייער שרייבן יידיש און רוסיש און דייטש און פראַנצויזיש, און און און...

אַז איך באַדאַרף אַ מאָל אַ בריוול איבערלייענען, אַן אַדרעס אַנשרייבן, צי וואָס, – ווערט אַ מלחמה: „זיידניו, אָט וועל איך! זיידניו, אָט וועל איך!“

איי וואָס, איר וועט פֿרעגן „פֿרנסה“? עט, פֿאַראַן אַ גרויסער גאָט! ער פֿירט אויס. אַ מאָל אַזוי, אַ מאָל אַזוי. אַ מאָל בעסער, אַ מאָל ערגער. מאָלט אייך, מער ערגער ווי בעסער – מוטשעט זיך און מע קומט דורך מיטן יאָר, אַבי געזונט, ווי זאָגט איר.

מיין עלטערן זון איז געגאַנגען ניט שלעכט. ער איז געזעסן אין אַ דאָרף, אין זלאָדיעווקע איז ער געזעסן, און געהאַט גאַנץ פֿיין פֿרנסה; נאָר אַז ס'איז אַרויס דער אוקאַז פֿונעם דריטן מיי, האָט מען אים געבעטן מחילה; האָט ער דאָך מסתמא געבריהט זיך, געוואָלט אויסווייזן, אַז ער איז ניט קיין „פֿאַסעליוושייסיאַ“, געבראַכט פֿאַפירן, אַז ער זיצט דאָרטן נאָך פֿון ששת ימי בראשית, דערלאַנגט אין סענאַט. בקיצור, ס'האַט ניט געהאַלפֿן קיין שמע-ישראל, מע האָט אים אַרויסגעטריבן, און ער קאָן נאָך עד היום צו זיך ניט קומען... זיצט ער ביי מיר מיט ווייב און קינדער. אַ ברירה האָט מען?

און דעם אַנדערן זון מיינעם גייט נעבעך גלאַט נישט. וואָס ער זאָל ניט טון – איז שלים-שלים-מזל, ווי זאָגט איר, „מיט דער פוטער אַראָפֿ“. קויפֿט ער תבואה, ווערט אַ זול. האַנדלט ער איין אַקסן, פֿגרען זיי. רירט ער זיך צו וואַלד, איז אַ וואַרעמער ווינטער – אַ בר-מזל! ער זאָל אַ קוק טאָן אין טייך, וואַלטן געפֿגרט אַלע פֿיש... האָב איך מיך מישבֿ געווען און זאָג אים: „וויסט דו וואָס? פעקל זיך אַריבער מיט ווייב און קינדער צו מיר. ממה נפֿשך!“...

דעם דריטן זון מיינעם איז יאָ געווען נישקשה, איז ער אין דער גרויסער שרפֿה, ניט היינט געדאַכט, אַפֿגעברענט געוואָרן, אַרויס ווי די מאַמע האָט אים געהאַט, און האָט נאָך געהאַט אויף זיך אַ גוט פעקל מיט אַ מסירהלע, מיט אַ סלעדאָוואַטל, מיט צרות, מיט אַ פֿריזיוו – פֿרעגט ניט – ס'איז גוט!... היינט זיצט ער ביי מיר מיט דער גאַנצער כאַליאַסטערע. וואָס דען?...

נאָר איין קלענערן זון מײנעם איז, קיין עין-הרע, גאַנץ נישקשהדיק? קיין געלט האָט ער נײַט, נאָר ער האָט אַ רײַכן שווער. דאָס הייסט, ער איז נײַט אַזוי רײַך, ווי אַ בעל-פרנסה, האָט געשעפֿטן אַ סך, אַ גרויסער דרייער. אַ "קרוטין", זאָל דער אויבערשטער שומר ומציל זײַן! ער דרייט אַזוי לאַנג, ביז ער פֿאַרדרייט אי זיך, אי יענעם. נאָר וואָס דען? ער דרייט זיך אַלע מאָל אויס, דער הונט. ער האָט שוין נײַט איין מאָל געפטרט אי זײַן געלט, אי די קינדערס געלט. זאָג איך צו אים: "וואָס האָט איר געהאַט צו מײַן זונס געלט?" זאָגט ער: "איר האָט עפעס אַרײַנגעלעגט אַ סך פוטער?" ... זאָג איך: "מײַן זון איז מיר דערווײַל אַ קינד". זאָגט ער: "און מײַן טאָכטער איז בײַ מיר נײַט קיין קינד?" זאָג איך: "עט!" זאָגט ער: "בע!" זאָג איך: "מילא!" זאָגט ער: "בקיזור!" אַ וואָרט פֿאַר אַ וואָרט – האָב איך אַוועקגערופֿן מײַן שמויגער און זאָג צו אים: "טו אַ שפּײַ, זאָג איך, אויף דײַן שווער דעם נגיד, דעם דרייער, און זעץ דײַך אַוועק בײַ מיר – וואָס גאָט וועט געבן, אַבי אין איינעם" ...

זעט איר, צו איידעם האָב איך גאָר קיין גליק נישט. אָבער טאַקע לחלוטין נײַט! דאָס הייסט, איך האָב צו זײַ קיין טענות נײַט, און שעם זיך חלילה נישט מיט זײַ, וואָרום איך האָב, מעגט איר מיר גלויבן, אַזעלכע איידעם, וואָס דער גרעסטער גביר פֿאַרמאָגט זײַ נײַט. פֿײַנע קינדער, מיוחסים, פֿאַרשוּינען, קעפּמענטשן!

איינעם האָב איך אַן איידעם פֿון גאָר אַ גרויסן יחות, אַ צאַצקעלע, אַ זײַדן קינד, אַ געראָטענער מיט אַלע מעלות און אַ גרויסער למדן, זיצט און לערנט. איך האָלט אים בײַ זיך אויף קעסט פֿון נאָך דער חתונה אָן, וואָרום ווען איר זאָלט אים קענען, וואָלט איר אַליין געזאָגט, אַז ס'איז גאָר איין עבֿירה אַרויסצולאָזן אַזעלכס אויף דער וועלט – וואָס וועט פֿון אים ווערן?

דעם אַנדערן איידעם האָב איך שוין נישט אַזאַ יחות, נאָר דאָס קרן איז אָבער אַן אַנטיק, דהיינו: וואָס ווילט איר? שרײַבן, און ליינען, און חשבֿונען, און זינגען, און טאַנצן, און וואָס נײַט? היינט שפּילט ער אין שאַך – אַז מע שמוסט, ער יכלט! פֿון דעסט וועגן, הערט איר, אַז ס'איז נײַט באַשערט, ווי זאָגט שלמה המלך: לאַ לחכמים לחם – אַלע קענערס גייען אָן שטיוול. איך האָב אים שוין געפרוּווט אויף אַלע זײַטן: ער איז שוין געווען אַ פֿאַסעסער,

און אַ קרעמער, און אַ מלמד, און אַ שדכן – עס גייט נישט, כאָטש
צערייַס זיך! זיצט ער איצט בייַ מיר מיט די קינדער. איך וועל דאָך
מיין טאָכטער אויף דער גאָס ניט אַרויסוואַרפֿן!

נאָך איין איידעם האָב איך, שוין נישט אַזאַ גרויסער קענער, נאָר
אויך נישט קיין אבי-ווער. דער גוטער קאָפּ מיט דער שיינער
האַנט, מיט דעם בלאַט גמרא, מיטן שיינעם פּיסק – אַז ער רעדט,
שיטן זיך פּערל, אַ חיות צו הערן!

איין חסרון נאָר, וואָס ער איז צו אַן איידלער, כמעט אַ רוחניות,
דאָס הייסט, ער איז נישט איבעריק געזונט. דאָס הייסט, אפֿילו אַז
איר וועט אַ קוק טאָן אויף אים אַזוי, איז ער, דאָכט זיך, גאָר
נישט... נאָר וואָס דען? דאָס וואָס ער שוויצט. און דערצו נאָך דער
הוסט! פֿון אַ צייַט אַז ער האָט באַקומען אַ פּאַסקודנע הוסט מיט
אַ מין קוויטש, און ס'איז אים שווער צו כאַפֿן דעם אָטעם.
דאָקטוירים הייסן אים טרינקען מילך און פֿאַרן קיין בויבעריק
אויף אַ דאָטשע. אַהין פֿאַרן, זאָגט מען, אַלע קראַנקע. דאָרטן,
זאָגט מען, איז פֿאַראַן אַ וואַלד אַזעלכער, וואָס איז אַ רפֿואה צום
הוסט. רעכן איך, אַז אַם ירצה השם, איבער אַ יאָר זומער, אַז גאָט
וועט שענקען דאָס לעבן, זיך דורכפֿאַרן מיט אים קיין בויבעריק.
דערווייל, ביז ער וועט אַ מאָל ווערן געזונט, ליגט ער מיטן ווייב
און קינדער, געוויינטלעך, אויף מינע פּלייצעס. עפעס אַ תּירוץ?

הייַנט האָב איך נאָך איין איידעם, שוין גאָר אַ פּראָסטן, נאָר אַ
האַרעפּאַשנעם יונג, דאָס הייסט, חלילה נישט קיין בעל-מלאכה,
נישט קיין שניידער, נישט קיין שוסטער, נאָר קיין חדר-יינגל אויך
ניט.

ער איז אַ "פֿיליער" איז ער; ער האַנדלט מיט פֿיש האַנדלט ער.
זיין טאַטע האַנדלט מיט פֿיש, זיין זיידע האָט געהאַנדלט מיט פֿיש,
די גאַנצע משפּחה זייערע ווייסן – נאָר פֿיש און נאָר פֿיש און נאָר
פֿיש!

דאָס הייסט, זיי זענען אפֿילו גאַנץ ערלעכע יידן, אַרנטלעכע, נאָר
פּראָסטע מענטשלעך.

וועט איר דאָך פֿרעגן: ווי קומט צו מיר אַזאַ איידעם? מסתּמא איז
דרינען פֿאַראַן אַ מעשה, ווי זאָגט מען: אין אַ טייך וואַרפֿן זיך דורך

אַלערליי העכט. מסתמא איז מיין טאַכטערס גליק אזוי, אַז זי באַדאַרף האָבן אַזאַ מאַן.

דאָס הייסט, האָבן האָב איך צו אים גאַרניט; מיין טאַכטער לעבט פֿאַר אים דווקא גליקלעך. וואָרום בטבע איז ער דווקא אַ גוט מענטשל, אַ דימענט, צוגעלאַזט, הערט איר, צו אונדז אַלעמען ביז גאָר, וויפֿל ער פֿאַרדינט גיט ער אַפֿ איר, און העלפֿט אויס יענע איידעמס מיינע און די זין ווי ווייט מעגלעך. וואָס איז שייך זאָגן? – ער האַרעוועט כמעט אין גאַנצן אויף אונדז, און האָט פֿאַר אונדז אַלעמען דרך-ארץ. וואָרום ער ווייסט גאַנץ גוט, ער פֿילט, פֿאַרשטייט איר מיך, ווער ער איז און ווער מיר זענען; ער איז ער און מיר זענען פֿאַרט מיר! מיט דער האַנט, הערט איר, קען מען דאָס ניט אַוועקמאַכן.

וואָרום אַז עס מאַכט זיך אַ מאָל, מע קומט זיך צענויף צווישן מענטשן, און מיינע קינדער מאַכן אַ שמועס מכּח די קליינע אותיות, עפעס אַ דין אין שלחן-ערוך, צי אַ שאַרף שטיקל גמרה, צי גלאַט אַ פּסוק, מוז ער נעבעך זיצן און שטומען, וואָרום ס'איז פֿאַר אים, ניט דאָ געדאַכט, אַ סוד!

אוודאי מעג ער זיך איבערנעמען, וואָס ער האָט אַזוינע שוואַגערס, און מעג האַרעווען פֿון זייערטוועגן! ווי זאָגט איר? ניט אַזוי? האָ?

אַצינד, אַז איר זענט שוין אַ ביסל באַקאַנט מיט מיין געזינדל, פֿאַרשטייט איר שוין וואָס פֿאַר אַ שמוחה ביי מיר איז און וואָס פֿאַר אַ נחת איך האָב, אַז עס קומט אַ יום-טובֿ, למשל, פורים צו דער סעודה, און אַלע קינדער מיט אַלע אייניקלעך, קיין עין-הרע, זעצן זיך אויס אַרום טיש, און מע מאַכט המוציא איבער דעם שיינעם גרויסן קלוגן פורים-קוילעטש, וואָס מיט זאַפֿראַן און מיט ראַזשינקעס אַרומגעשטעקט, מיט די גוטע געפֿעפֿערטע און געצוקערטע פֿיש מיט כריין, מיט די גוטע געלע לאַנגע לאַקשן מיט יויך, און מע נעמט צו קאַפלעך משקה, אַז גאַט העלפֿט אַ פֿלעשל ווימאַראַזיג, אַן אמתער אַ "קאָוועשאַנער", אַדער אַ גלעזעלע גוטן ווישניק, אַבי ס'איז נאָר דאָ, און פֿאַר נויט – איז אַ פּראָסט ביסל יש אויך אַ סחורה, און מע טוט אַ זינג, איך דעם שושנת יעקבֿ, און נאָך אַ מאָל – שושנת יעקבֿ! און ווידער אַ מאָל – שושנת יעקבֿ! טוען אַ כאַפֿ-אונטער די קינדער:

צהלה ושמחה!

און די קליינע שקצים, די אייניקלעך, אויפן דינעם קולכל: אור ליהודעם! אור ליהודעם! אור ליהודעם! און מע גייט נאך א טענצל אויך, – דעמאלט ווער איז צו מיר גלייך? וואס מיר באצקי? ווער מיר רויטשילד? א מלך, ווי איר זעט מיר א יידן, א מלך!

קיין נגיד, הערט איר, בין איך ניט, נאר נחת פון קינדער האב איך, ברוך-השם, מער פונעם גרעסטן גביר אין פסרילעווקע!

Copyright © 2007 Leonard Prager
All Rights Reserved